

A179

Larus ridibundus

(L., 1766)

Śmieszka

Rząd: siewkowe, podrząd: mewowce, rodzina: mewy

Status występowania w Polsce

Średnio liczny gatunek gniazdowy. W okresie połęgowym średnio liczny lub liczny nad wodami w całym kraju. Lokalnie nad większymi rzekami, w rejonie wielkich miast i portów nawet bardzo liczny. Licznie zimuje w kraju.

Opis gatunku

Śmieszka jest najmniejszą z pospolitych gatunków mew zachodniej Palearktyki. Ptaki dorosłe są średnio większe niż młodociane. Wymiary: długość ciała 34–40 cm; rozpiętość skrzydeł 85–110 cm. Samce są nieznacznie większe od samic; masa ciała odpowiednio: 250–360 g i 225–315 g. Przedstawiciele obu płci ubarwieni są podobnie, upierzenie ostateczne osiągają najczęściej pod koniec 2., rzadziej na początku 3. roku życia.

W szacie godowej (od lutego do października) na głowie występuje ciemny, czekoladowobrązowy kaptur nieobejmujący karku. Szyja, spód ciała i ogon są białe, grzbiet i skrzydła jasnopopielate. Wzdłuż przedniej krawędzi końca skrzydła (we wszystkich szatach) widoczne są charakterystyczne białe kliny. Tęczówka brązowa, obrączka wokół oka i dziób ciemnokasztanowoczerwone. Wnętrze i kąty dzioba jaskrawoczerwone. Nogi ciemnoczerwone. W szacie spoczynkowej (od sierpnia do marca) głowa jest biała, z dobrze widoczną czarniawą plamką w okolicy pokryw usznych i słabiej widoczną ciemną półksiężycowatą plamą przy oku. Wierzch ciała, szyja, skrzydła i ogon są ubarwione jak w szacie godowej. Spód ciała biały, niekiedy z różowym nalotem o różnej intensywności. Dziób czerwony lub jaskrawoczerwony z ciemnym końcem.

Piskłeta na głowie, z wierzchu ciała i na piersi są płowóżółte, silnie ciemno plamkowane. Spód ciała mają bardzo jasny, prawie biały, tęczówkę ciemnobrązową, nogi cieliste.

W szacie młodocianej (od uzyskania zdolności do lotu, tj. od lipca do połowy września) na wierzchu ciała widoczny jest łuskowany brązowy wzór. Na głowie i piersi występuje rozległe przydymione plamkowanie. Brzuch i podbrzusze są białe, skrzydła z wierzchu brązowawe, a od spodu jasne, z wyraźnym brunatnym łuskowaniem (ciemne znaczki na końcach piór) oraz ciemnymi zewnętrznymi łotkami. Ogon biały z szeroką, czarnobrązową pręgą na końcu. Dziób czarniawy. Nogi cielistoróżowe lub szarawe.

W szacie 1. zimowej (od września do kwietnia) wierzch ciała i boki piersi są popielate. Rysunek na skrzydłach i pasek

na ogonie wypłowie. Głowa ubarwiona jak u dorosłych w szacie spoczynkowej, nieopierzone części ciała (dziób, nogi) jak w szacie młodocianej.

W szacie 1. wiosennej (od marca do października) czekoladowobrązowy kaptur na głowie nie jest w pełni wykształcony, obejmuje tylko część głowy bądź na części jest jasno plamkowany. Skrzydła i ogon jak w szacie 1. zimowej, tylko ciemne części są jaśniejsze, jeszcze bardziej spłowiałe (jasnobrązowe na skrzydłach i czarniawe na ogonie). Koniec dzioba jest wyraźnie ciemny, kolor nóg i dzioba bardziej pomarańczowe niż w szacie 1. zimowej.

Większość ptaków w szacie 2. zimowej i 2. wiosennej jest nie do odróżnienia od dorosłych. Tylko czasami niepełne ubarwienie kaptura, brązowe plamy na skrzydłach i/lub jaśniejszy kolor nóg oraz dzioba pozwalają odróżnić ptaki w tym wieku.

Możliwość pomyłki z innymi gatunkami

Możliwość pomyłki z mewą pospolitą *Larus canus* (A182), mewą czarnogłową *Larus melanocephalus* (A176), mewą małą *Larus minutus* (A177) i mewą cienkodziobą *Larus genei* (A 180, nie opisaną w tej książce).

W porównaniu z mewą pospolitą śmieszka jest wyraźnie mniejsza, ma smuklejsze i bardziej zaostrome skrzydła. Jej lot jest bardziej aktywny, z szybszymi i płytszymi uderzeniami skrzydeł. Stojącą łatwo odróżnić po czekoladowym kapturze (szata godowa) lub po obecności plamki usznej (szata spoczynkowa) i czerwonym kolorze nóg i dzioba.

Mewa czarnogłowa jest nieco większa i bardziej krępa niż śmieszka, z masywniejszym, tępo zakończonym dziobem i szerszymi skrzydłami, które u dorosłych mają czysto białe końce. W szacie godowej kaptur mewy czarnogłowej jest czarny (nie czekoladowy jak u śmieszki) i zachodzi dalej na kark. W szacie spoczynkowej ciemne pokrywy uszne tworzą maseczkę za okiem. Głos mewy czarnogłowej jest niższy i bardziej nosowy niż u śmieszki, brzmiący jak przeciągłe „eaut”, „geoe”. Ptaki tego gatunku odzywają się zdecydowanie rzadziej niż śmieszka.

Mewa mała jest wyraźnie mniejsza od śmieszki, lata lekko i zwinnie, ma zaokrąglone skrzydła. Ptaki drugoroczne i dorosłe mają, w odróżnieniu od śmieszki, skrzydła o białym wierzchu bez czerni i czarniawym spodzie, z białym tylnym brzegiem. W szacie godowej cała głowa, aż po kark, jest czarna, na spodzie ciała często wyraźny różowy nalot. W szacie spoczynkowej głowa mewy małej jest biała, z plamką uszną i szarą czapeczką, której brak u śmieszki. U młodocianych (pierwszorocznych) grzbiet ciała jest brunatnoczarny z charakterystycznym wzorem w kształcie litery „W” na skrzydłach. Głos mew małych jest zupełnie inny niż u śmieszki. Powtarzające się „kije”, „kjek”, „kjek” najbardziej przypomina głos rybitw.

Najważniejszą cechą odróżniającą śmieszkę i mewę cienkodziobą jest kształt głowy, szyi i dzioba. Mewa cienkodzioba ma charakterystyczne wydłużone czoło i dziób. U pierwszorocznych ptaków tego gatunku czarne partie na skrzydłach są mniej rozległe, a brązowy wzór jaśniejszy niż u śmieszki. Także półksiężyc oczny i plamka uszna są znacznie jaśniejsze lub może ich nie być. Dziób i nogi jasnopomarańczowocieliste, jaśniejsze niż u śmieszki. Ptaki dorosłe są łatwiejsze do odróżnienia, gdyż, w przeciwieństwie do śmieszki, przez cały rok mają białą głowę, jasne oczy, a często również silnie zaróżowiony spód ciała (cecha słabo widoczna z daleka). Należy tu dodać, że mewa cienkodzioba jest spotykana w Polsce wyjątkowo.

Biologia

Tryb życia

Śmieszka prowadzi dzienny tryb życia, częściej niż inne mewy jest aktywna również nocą. Bardzo towarzyska, znacznie częściej spotykana w stadach niż pojedynczo.

Lęgi

Śmieszka jest gatunkiem terytorialnym. Najczęściej gnieździ się w dużych, zwartych koloniach, liczących często więcej niż 100, a nierzadko przekraczających 1000 p. Ptaki gnieźdzące się pojedynczo spotykane są bardzo rzadko.

Ptaki przylatują na tereny lęgowe w ostatniej dekadzie marca lub rzadziej w 1. dekadzie kwietnia, składanie jaj rozpoczyna się najczęściej w 2. połowie kwietnia.

Gniazdo budowane jest przez oba ptaki z pary. Najczęściej jest to dołek na ziemi w niskiej roślinności, rzadko zupełnie nieostoięte zagłębienie na piasku. Wyjątkowo śmieszka gnieździ się na budynkach, w krzewach i na niskich drzewach. Gnieźdząc się na stawach i na jeziorach, ptaki budują gniazda w formie wysokich roślinnych kopców na płytkiej wodzie lub na pływającym ple.

Śmieszki przystępują do jednego lęgu w roku, w zniesieniu najczęściej są 3, rzadziej 1 lub 2 jaja, składane co 1,5–2 dni. Po stracie ptaki zazwyczaj powtarzają lęgi. Dojrzałość płciową osiągną w 2., rzadziej w 3. roku życia.

Wysiadywanie jaj trwa 23–27 dni. Oboje rodzice wysiadują i opiekują się pisklętami. Pisklęta uzyskują zdolność do lotu po 33–38 dniach, przebywając cały czas blisko gniazda.

Wędrowki

Większość ptaków podejmuje wędrowki, pozostałe koczują na niewielkie odległości, poszukując miejsc z zaskonniejszą bazą pokarmową (np. miasta, składowiska odpadów). Śmieszki wędrują w ciągu dnia, najczęściej w dużych stadach. Wędrowka jesienna rozpoczyna się w lipcu lub w sierpniu, wiosenna trwa od początku marca do połowy kwietnia. Populacja skandynawska i bałtycka wędruje wzdłuż wybrzeży Morza Północnego i Wysp Brytyjskich do północno-zachodnich wybrzeży Afryki lub przez kontynent wzdłuż dużych dolin rzecznych do wybrzeży Morza Śródziemnego.

Zimowanie

Europejskie zimowiska rozciągają się od południowej Islandii i Wysp Owczych poprzez południową Norwegię, zachodni Bałtyk, Bałkany i południową Rosję i dalej na południowy zachód. Często śmieszka zimuje na Półwyspie Iberyjskim i wzdłuż wybrzeży Morza Śródziemnego. Najdalej na południe spotykana jest w Afryce (Senegal, Mali, Nigeria). Śmieszki obrączkowane w koloniach lęgowych w Polsce spotykane są zimą we wszystkich państwach europejskich położonych na zachód, południe i południowy wschód od granic naszego kraju oraz w Afryce Północnej (Maroko, Algeria i Tunezja). Zimują zarówno na wybrzeżach jak, i nad wodami śródziemnymi. Część ptaków pozostaje na zimę w kraju (szczególnie duże miasta i porty). Najdalej na północ wysunięte miejsca zimowania w Europie to południowa Szwecja i Półwysep Jutlandzki w Danii, na zachód – zachodnie wybrzeże Irlandii, na południe – Malta i na południowy wschód – wschodnia Grecja oraz Dunaj na pograniczu Bułgarii i Rumunii (ok. 26°E).

Pokarm

Śmieszka jest wszystkożerna. Jej dieta jest mocno zróżnicowana w zależności od miejsca, pory roku i dostępności pokarmu. Żeruje latając, pływając i chodząc. Czasami odbiera pokarm przedstawicielom swojego i innych gatunków

ptaków. Chętnie żeruje na pastwiskach i polach, podążając za maszynami rolniczymi (dźdźownice), w okresie letnim lokalnie jest spotykana na drzewach owocowych (wiśnia, czereśnia). Często żeruje na płycznach, chodząc i zbierając pokarm z powierzchni wody, pływając z zanurzoną głową, stojąc i przebierając nogami. Nierzadko notowana jest na składowiskach odpadów, przy fermach zwierząt futerkowych oraz (zwłaszcza zimą) w portach lub na morzu, podążająca za statkami przetwórczymi. W okresie wiosenno-letnim śmieszka odżywia się głównie lądowymi i wodnymi bezkręgowcami (owady i dźdźownice), pokarmem pochodzenia antropogenicznego i pokarmem roślinnym (zboża, owoce). Poluje również na płazy, małe ssaki (gryzonie) i ryby. Jesienią i zimą częściej odżywia się rybami (odpadkami rybnymi) i odpadkami gospodarskimi, rzadziej bezkręgowcami i pokarmem roślinnym.

Występowanie

Siedlisko

Śmieszka preferuje zbiorniki eutroficzne (stawy, jeziora), porośnięte zarówno wynurzoną, jak i pływającą na powierzchni roślinnością wodną. Gnieździ się również w zalewanych żwirowniach, gliniankach i na zbiornikach zaporowych. Czasami zajmuje wilgotne i mokre łąki w dolinach rzek oraz wyspy w ich nurcie. Na wyspach w nurcie Wisły zasiedla zarówno miejsca łąkowo porośnięte trawą, jak i piaszczyste plaże bez jakiegokolwiek roślinności. Nie unika wrzosowisk i torfowisk, zajmując tu miejsca najbardziej wilgotne. Chętnie zajmuje miejsca graniczące z terenami rolniczymi, które są podstawowym miejscem żerowania w okresie lęgowym.

W okresie polęgowym, oprócz wód śródlądowych, w znacznie większym stopniu wykorzystuje również wybrzeża morskie. Unika jednak skalistych i/lub odśnieżonych miejsc, preferując cieśniny, zatoki i ujścia rzek z rozległymi piaszczystymi i błotnistymi plażami. Często jest również w większych miastach i portach, które zapewniają duże i zróżnicowane źródło pokarmu.

Siedliska z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które mogą być istotne dla gatunku

- 1110 Piaszczyste łąki podmorskie
- 1130 Ujścia rzek (estuaria)
- 1150 Zalewy i jeziora przy morskie (laguny)
- 1160 Duże płytkie zatoki
- 1210 Kidzina na brzegu morskim
- 1330 Solniska nadmorskie (*Glauco-Puccinellietalia* część – zbiorowiska nadmorskie)
- 2110 Inicjalne stadia nadmorskich wydmy białych
- 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea*
- 3150 Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*

- 3270 Zalewane muliste brzegi rzek
- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk

Rozmieszczenie geograficzne

W Palearktyce śmieszka gnieździ się od Kamczatki do Atlantyku (nie wyróżnia się podgatunków), głównie między 45°N i 65°N. Na północy i w środkowej części kontynentu rozmieszczona jest regularnie, na południu bardziej skupiskowo. Południowa granica zasięgu w Europie przebiega przez Hiszpanię, Sycylię i północną część Bułgarii i północne wybrzeża Morza Czarnego. Unika dużych wysokości. W Szkocji występuje do 700 m n.p.m., w Masywie Centralnym (Francja) do 1000 m n.p.m. W zimie notowana jest również dalej na południe, na Półwyspie Iberyjskim, wzdłuż wybrzeża Morza Śródziemnego oraz przy zachodnich i północnych wybrzeżach Afryki. Populacje azjatyckie zimują na wschodnich wybrzeżach Afryki, w dolinie Nilu, na wybrzeżach południowej Azji, począwszy od Półwyspu Arabskiego na zachodzie po wschodnie wybrzeża kontynentu, Malezję i Filipiny. Marginalnie występuje również na północnym wschodzie Ameryki Północnej.

Rozmieszczenie w Polsce

Tereny lęgowe śmieszki rozmieszczone są w kraju dość równomiernie. W latach 60. skolonizowała Wisłę, gdzie obecnie są jedne z największych koncentracji tego gatunku w Polsce (Zb. Goczałkowicki, wyspy na wysokości Zastowa Karczmiskiego, między Tyrzynom i Kobylnicą oraz koło Otwocka, Zb. Włocławski). Na Pomorzu najliczniej notowana jest w dolinie dolnej Odry w okolicach Zalewu Szczecińskiego oraz w ujściu Świny; na Pomorzu Środkowym na Pojezierzu Bytowskim, lokalnie na Kujawach; w północno-wschodniej Polsce na Narwi w okolicach bagna Wizna; w Wielkopolsce na rozlewiskach Warty koło Słońska, na zb. Jeziorsko oraz na Zb. Kostrzyńskim, a na Śląsku w dolinie Baryczy ze stawami Milickimi i Przygodzickimi łącznie.

Unika terenów suchych i ubogich w zbiorniki wodne oraz rejonów górskich i podgórskich. W Karpatach występuje do wysokości 300 m n.p.m.

W okresie polęgowym śmieszka liczniejsza jest na wybrzeżu i w dużych miastach. Na wędrówkach najliczniej notowana w ujściu Wisły i na Jez. Nyskim (15 000–25 000 os.).

Status ochronny

Ochrona gatunkowa w Polsce: gatunek objęty ochroną ścisłą (Dz U z 2004 r. Nr 220, poz. 2237)

Status zagrożenia w Europie: S gatunek niezagrożony, którego status ochronny jest prawdopodobnie odpowiedni

BirdLife International: SPEC -

Dyrektywa Ptasia: Art. 4.2, załącznik II

Konwencja Berneńska: załącznik III

Występowanie gatunku na obszarach chronionych

Na obszarach chronionych występuje nie więcej jak 8–10% lęgowej populacji śmieszki. Spośród miejsc, w których są największe koncentracje tego gatunku, jedynie Stawy Milicze w dolinie Baryczy i Jez. Trzebielskie na Pojezierzu Bytowskim są objęte ochroną rezerwatową.

Rozwój i stan populacji

Począwszy od początku XIX w., śmieszka rozszerzała swój zasięg w Europie. Na początku XX w. skolonizowała Islandię, w latach 30. Niemcy, w latach 60. Hiszpanię i Włochy, a na przełomie lat 60. i 70. Grenlandię i Nową Fundlandię. Zaczęła też zajmować nowe siedliska (np. wyspy na rzekach) w obrębie dotychczasowego arealu lęgowego. Ekspansja ta była poprzedzona wprowadzoną w wielu krajach ochroną gatunkową (zaprzestanie wybierania jaj i niszczenia gniazd). Dużą rolę odegrała też wzrastająca eutrofizacja wód (pokarm i miejsca lęgowe) oraz wykorzystywanie przez śmieszkę nowych źródeł pokarmu (składowiska odpadów, fermy).

W ostatnich dwóch dekadach zanotowano niejednorodny trend zmian liczebności. Na części arealu (m.in. Łotwa, Dania, Polska, Czechy, Szwajcaria) nastąpił wyraźny spadek liczebności związany przede wszystkim z drapieżnictwem ssaków (norka amerykańska, lis), późnowiosennymi i letnimi upałami i suszami, które redukują dostępność pokarmu dla piskląt (dżdżownice) oraz osuszaniem terenów lęgowych i zakłóceniami powodowanymi przez człowieka. W innych krajach (m. in. Rosja, Holandia, Białoruś) liczebność gatunku nie zmieniła się lub obserwowano wzrost liczebności.

Europejska populacja lęgowa śmieszki, na podstawie danych z lat 80.–90., szacowana jest na 2300 000–3 000 000 p. Najliczniej gatunek ten zamieszkuje Rosję (400 000–500 000 p.), Niemcy (280 000–350 000 p.), Polskę (patrz niżej), Holandię (225 000–275 000 p.), Białoruś (180 000–220 000 p.), Wielką Brytanię (190 000 p.), Danię, Szwecję i Republikę Czeską (do 150 000 p. w każdym państwie), Finlandię (80 000–130 000 p.), Ukrainę i Estonię (100 000–110 000 p.). Liczebność śmieszek zimujących w zachodniej i południowej Europie oceniona została na 5 600 000–7 300 000 os., natomiast liczebność wokół Morza Śródziemnego i w północno-zachodniej Afryce – na 1 300 000–1 700 000 os.

W Polsce, po gwałtownym wzroście liczebności śmieszki w latach 70. i 80., na początku lat 90. jej liczebność szacowano na ok. 200 000–300 000 p. Później, lokalnie, nastąpiły bardzo silne wahania liczebności. W ostatnich dwóch dekadach XX w. doszło do spadku liczebności o co najmniej 20%. Na środkowej Wiśle liczebność śmieszki w latach 1993–1999 spadła, w zależności od miejsca, o 40–85%. Na północy kraju wiele znanych od lat dużych

kolonii lęgowych (jezioro Drużno, jezioro Oświn, Zalew Wiślany) przestało istnieć.

Obecnie w wielu miejscach nadal utrzymuje się tendencja spadkowa liczebności. Ostatnio liczebność krajowej populacji śmieszki jest oceniana na 110 000–120 000 p. W latach 90. śmieszka najliczniej gniazdowała w następujących ostojach ptaków: na Pomorzu Zachodnim – Zalew Szczeciński (ok. 10 000 p. w latach 1995–1996), Delta Świny (do 6500 p. początek lat 90.), na Kujawach – Błota Rakutowskie (1500–2000 p. w latach 1991–1992) i Żwirownia Skoki (2000–4000 p. w latach 1998–2003), Pradolina Warszawsko-Berlińska (ok. 1800 p. w latach 1993–2000), Dolina Biebrzy (wraz z bagnami pod Wizną ponad 4000 w 1998), Ujście Warty (3500–5000 p. w latach 1987–1996), Dolina Baryczy (wraz ze Stawami Przygodzickimi 8000–9500 p. w końcu lat 1990.), Dolina Środkowej Wisły (powyżej 8500 p. w latach 1993–1996 i od 3500 do 5000 p. w największych koloniach – na wysokości Zastawa Karczmiskiego i Kobylnicy w latach 2002–2004), Małopolski Przełom Wisły (3500 p. w 2003), Dolina Górnej Wisły (do 9740 p. w latach 1996–2001), Dolina Dolnej Skawy (do 6220 p. w latach 1996–2001), Stawy w Brzeszczach (do 2930 p. w latach 1996–2001). Na uwagę zasługuje też kolonia na Jez. Trzebielskim koło Bytowa (co najmniej 3500 gniazd w 2004), a także kolonia na odcinku przyujściowym Neru do Warty (3500–5000 p., koniec lat 1990.–2004). W okresie wędrówek i zimą śmieszka gromadzi się licznie w niektórych rejonach wybrzeża i na różnych zbiornikach wodnych na śródlądziu. Jesienne koncentracje śmieszki przy ujściu Wisły dochodzą do 15 000 os., na Zb. Nyskim na Śląsku zanotowano nawet 25 000 ptaków.

W latach 1985–1990 zimowało w kraju 19 000–48 000 śmieszek, w zależności od surowości zimy. Pod koniec lat 80. na Zat. Gdańskiej obserwowano zimą 11 000–12 500 ptaków; obecnie na zb. Dzierżno Duże koło Gliwic na noclegowisku zbiera się zimą do ok. 7000 ptaków. Miejscami śmieszka występuje również bardzo licznie na składowiskach odpadów.

Zagrożenia

Gatunkowi zagraża w Polsce:

- utrata siedlisk lęgowych w wyniku przekształcenia roztokowego charakteru koryta Wisły Środkowej;
- utrata siedlisk lęgowych w wyniku niszczenia kolonii lęgowych na stawach hodowlanych przez użytkowników stawów;
- utrata siedlisk lęgowych w wyniku osuszania torfowisk i zabagnień śródpolnych;
- niska udatność lęgów i wysoka śmiertelność ptaków dorosłych spowodowana przez drapieżniki czworonożne (lis, jenot, norka amerykańska);
- niska udatność lęgów w wyniku niekontrolowanego wypasu zwierząt gospodarskich rozdeptujących gniazda;

- niska udatność lęgów w wyniku wzrostu intensywności ruchu turystycznego na terenach nadrzecznych i jeziornych, szczególnie na wyspach, na których znajdują się kolonie lęgowe;
- w okresie pozalęgowym: płoszenie przez ludzi (spacerowiczów i uprawiających sporty wodne) stad ptaków zbierających się na przybrzeżnych wyspach i plażach na odpoczynek. Oddziaływanie to jest szczególnie niekorzystne przed wieczorem, gdy mewy gromadzą się na noclegowisku.

Dla uniknięcia nieporozumień wynikających z możliwości odmiennego rozumienia zapisów powyższego tekstu przez osoby należące do różnych grup zawodowych, należy go interpretować w duchu zapisów zamieszczonych w części wstępnej poradnika (T. 7., str. 19).

Propozycje odnośnie do zarządzania

Należy:

- zminimalizować konsekwencje korekty trasy koryta na całej długości rzeki Wisły;
- objąć ochroną prawną (konwencja RAMSAR, park krajobrazowy lub narodowy) środkowy fragment Wisły (ujście Sanu – Włocławek);
- opracować i wdrożyć mechanizmy rekompensowania ekstensywnych metod gospodarowania na stawach rybnych (w tym tworzenia sztucznych, ziemnych wysp przy przebudowie stawów, zachowania rozległych płątów szuwaru i pasów szuwaru wzdłuż grobli oraz ochrony kolonii śmieszki);
- zaprzestać osuszania śródpolnych zbiorników wodnych;
- wprowadzić strefy ciszy i ograniczonej turystyki wodnej na jeziorach eutroficznych w pobliżu lęgów mew;
- wyspy jeziorne objąć ochroną w formie użytków ekologicznych z zakazem wstępu od marca do końca lipca;
- zapobiegać zarastaniu dogodnych siedlisk lęgowych wysoką roślinnością poprzez wykaszanie, karczowanie i kontrolowany wypas bydła w okresie połęgowym (od połowy lipca);
- ograniczyć (w okresie kwiecień-czerwiec) wypas bydła i ruch turystyczny na wyspach Wisły Środkowej;
- ograniczyć dostęp ludzi do lęgów gatunku w okresie 1 kwietnia–31 lipca, w szczególności uniemożliwić dojazd samochodów na nadrzeczne łąki i pastwiska (ograniczenie nie powinno dotyczyć przedstawicieli społeczności lokalnych i powinno mu towarzyszyć wskazanie, w miarę potrzeby, alternatywnych miejsc biwakowania połączone z oznakowaniem, ułatwieniem dojazdu i zaopatrzeniem w podstawową infrastrukturę);
- podjąć odstrzał najważniejszych czworonożnych drapieżników (lis, norka amerykańska);
- zapewnić spokój ptakom gromadzącym się w miejscach koncentracji, a szczególnie na noclegowiskach, tak na wybrzeżu, jak i na śródlądziu, przez wyłączenie tych obszarów z użytkowania turystycznego i rekreacyjnego w okresie lipiec–październik;

- podjąć ochronę czynną polegającą na zabezpieczeniu kolonii gniazdowych (szczególnie tych na wyspach, tak rzecznych, jak i jeziornych) przed czworonożnymi drapieżnikami poprzez stosowanie pastuchów elektrycznych.

Dla uniknięcia nieporozumień wynikających z możliwości odmiennego rozumienia zapisów powyższego tekstu przez osoby należące do różnych grup zawodowych, należy go interpretować w duchu zapisów zamieszczonych w części wstępnej poradnika (T. 7., str. 20).

Propozycje badań

Należy zbadać:

- rozmieszczenie i liczebność krajowej populacji lęgowej;
- wybiórczość siedliskową okresu gniazdowego;
- sukces lęgowy;
- przeżywalność;
- rozmieszczenie zimowisk i tras przelotu krajowej populacji lęgowej;
- skuteczność czynnej ochrony gatunku;
- znaczenie kolonii śmieszek jako elementu ochronnego dla innych gatunków ptaków wodno-błotnych;
- znaczenie mewy śmieszki jako szkodnika sadów owocowych i stawów hodowlanych.

Monitoring

- coroczna ocena liczebności populacji lęgowej (na podstawie liczenia czynnych gniazd) połączona z oceną sukcesu lęgowego (na podstawie oceny liczby lotnych piskląt w kolonii), obejmująca 30 największych kolonii gniazdowych w kraju. Liczenie gniazd należy przeprowadzić w połowie maja, zaś szacowanie liczby lotnych piskląt w 2. połowie czerwca;
- rejestracja wszystkich liczniejszych kolonii lęgowych (powyżej 100 par) na terenie kraju, wykonywana co 3 lata.

Bibliografia

- BAZA DANYCH OSO – NATURA 2000. Zakład Ornitologii PAN.
 BAZA DANYCH POLSKIEGO ATLASU ORNITOLOGICZNEGO. Zakład Ornitologii PAN.
 BAZA DANYCH WIADOMOŚCI POWROTNYCH. Centrala Obrączkowania Ptaków, Zakład Ornitologii PAN.
 BIRDLIFE INTERNATIONAL/EUROPEAN BIRD CENSUS COUNCIL. 2000. European bird populations: estimates and trends. BirdLife Conservation Series No. 10. Cambridge, 160 s.
 BUKACIŃSKA M., BUKACIŃSKI D., CYGAN J. P., DOBROWOLSKI K. A., KACZMAREK W. 1995. Przyrodniczo-ekonomiczna waloryzacja stawów rybnych w Polsce. Warszawa, 114 s.
 BUKACIŃSKI D., BUKACIŃSKA M. 1993. Colony-site and nest-site selection of the Black-headed Gull (*Larus ridibundus*) at the middle course of the Vistula river. *The Ring*, 15: 208–215.

- BUKACIŃSKI D., BUKACIŃSKA M. 1993. The changes in numbers and distribution of the Black-headed Gull (*Larus ridibundus*) breeding population on the Vistula river in the years 1962–1993. *The Ring*, 15: 159–164.
- BUKACIŃSKI D., BUKACIŃSKA M. – dane niepublikowane.
- BUKACIŃSKI D., CYGAN J. P., KELLER M., PIOTROWSKA M., WÓJCIAK J. 1994. Liczebność i rozmieszczenie ptaków wodnych gniazdujących na Wiśle Środkowej – zmiany w latach 1973–93. *Not. Orn.*, 35: 5–47.
- CHYLARECKI P., KELLER M., ZIELIŃSKI P., NOWICKI W. 1998. Przyrodnicze podstawy opracowania optymalnej koncepcji zagospodarowania obszaru doliny Wisły na odcinku od ujścia Narwi do stopnia Włocławek. Inwentaryzacja awifauny lęgowej w 1998 r. Ekspertyza. Warszawa, 37 s.
- CRAMP S., SIMMONS K. E. L. (red.) 1990. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa: the birds of the Western Palearctic. Vol. 3: Waders to gulls. Oxford, 911 s.
- CZERWIŃSKI B. 1992. Mewa śmieszka *Larus ridibundus*. W: WALASZ K., MIELCZAREK P. (red.) Atlas Ptaków Lęgowych Małopolski 1985–1991. Wrocław, s. 204–205.
- DYDUCH-FALNIOWSKA A., HERBICH J., HERBICHOWA M., MRÓZ W., PERZANOWSKA J. 2002. Krótka charakterystyka typów siedlisk przyrodniczych o znaczeniu europejskim występujących w Polsce. Msc. Kraków-Gdańsk, 36 s.
- GRANT P. J. 1989. Gulls. A guide to identification. Second Edition, Calton, 192 s.
- HAGEMEIJER W. J. M., BLAIR M. J. (red.) 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their distribution and abundance. Londyn, 903 s.
- KELLER M., CHYLARECKI P., NOWICKI W. 1998. Przyrodnicze podstawy opracowania optymalnej koncepcji zagospodarowania obszaru doliny Wisły na odcinku od ujścia Pilicy do ujścia Narwi. Inwentaryzacja awifauny lęgowej w 1998 r. Msc. Warszawa, 38 s.
- KELLER M., BUKACIŃSKI D., PIOTROWSKA M., WÓJCIAK J. 1999. Przyrodnicze podstawy opracowania optymalnej koncepcji zagospodarowania obszaru doliny Wisły na odcinku od ujścia Sanny do ujścia Pilicy. Inwentaryzacja awifauny lęgowej w 1999 r. Msc. Warszawa, 69 s.
- MIELCZAREK S. – dane niepublikowane.
- NEUBAUER G. – dane niepublikowane.
- TOMIAŁOJĆ L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław, 870 s.
- TUCKER G. M., HEATH M. F. (red.) 1992. The Conservation Status of European Birds. Working Report. Cambridge, 149 s.
- WETLANDS INTERNATIONAL. 2002. Waterbird Population Estimate – Third Edition. Wageningen, The Netherlands, 226 s.
- WITKOWSKI J. 1991. Śmieszka *Larus ridibundus*. W: Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. (red.) Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Wrocław, s. 246–250.
- ZAGALSKA–NEUBAUER M. – dane niepublikowane.
- ZIELIŃSKA M., ZIELIŃSKI P. – dane niepublikowane.

Monika Bukacińska, Dariusz Bukaciński